

הכנסת העשרים וחמש

יוזמת: חברת הכנסת שלי טל מירון

פ/25/6527

הצעת חוק חובת קבלת דיווח של קרוב משפחה בעניין חייל במצוקה נפשית, התשפ"ו-2026

- מטרה
1. חוק זה מטרתו להסדיר את הטיפול בדיווח של קרוב משפחה למפקד בצבא הגנה לישראל, בדבר מצוקה נפשית של חייל.
- הגדרות
2. בחוק זה –
- "חייל" ו"פקודות הצבא" – כהגדרתם בחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955¹;
- "קרוב משפחה" – בן זוג, הורה, אח, צאצא, ובהיעדרם – סב, סבתא, האפוטרופוס המופקד על החייל או קרוב משפחה אחר.
- דיווח אודות חייל במצוקה
3. (א) קרוב משפחה של חייל (בחוק זה – המדווח) רשאי לדווח לקצין שהוא מפקדו הישיר של החייל כי החייל נמצא במצוקה נפשית.
- (ב) אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מזכותו של המדווח לדווח על מצוקה נפשית של חייל לקצין פניות הציבור של צה"ל לפי כל דין.
- טיפול בדיווח
4. (א) עם קבלת דיווח כאמור בסעיף 3, יאשר המפקד הישיר או קצין פניות הציבור, לפי העניין, למדווח, בתוך זמן סביר כי הדיווח התקבל, יתעד את הדיווח במערכת ממוחשבת ייעודית של צה"ל ויפעל בהתאם לנהלים לעניין זה הקבועים בפקודות הצבא.
- (ב) המדווח רשאי לפנות למפקד הישיר של החייל או לקצין פניות הציבור של צה"ל בכדי לקבל עדכון אודות הטיפול בדיווח.
- תחילה והוראות מעבר
5. (א) תחילתו של חוק זה ארבעה חודשים מיום פרסומו (להלן – יום התחילה).
- (ב) עד יום התחילה יערוך צה"ל את ההתאמות, העדכונים וההדרכות הנדרשות לשם יישומו של חוק זה.

¹ ס"ח התשט"ו, עמ' 171.

דברי הסבר

בריאות הנפש של חיילות וחיילי צבא הגנה לישראל היא נושא בעל חשיבות עליונה, המשפיע הן על כשירותם המבצעית של החיילים והן על רווחתם האישית. השירות הצבאי, המתאפיין בלחצים פיזיים ונפשיים משמעותיים אשר הולכים ומחריפים בעת לחימה ולא פחות לאחריה, עלול להוות גורם טריגר למצוקות נפשיות – ולכן, חובת הצבא להעניק טיפול מקצועי וזמין לכל חיילת וחייל הזקוקים לכך; בשירות הסדיר, הקבע, המילואים והמתנדבים.

עם זאת, לא כל חיילת וחייל הנמצאים במצוקה נפשית מדווח על כך, ואף מתוך אלו אשר אינם מדווחים על כך, רבים אינם מגלים בסביבתם תסמינים וסימנים באשר למצוקתם הנפשית. כמו כן, חיילים ומשרתים רבים מתקשים, בשל מצבם, לפנות ולבקש עזרה. פעמים רבות, בהינתן היעדר כל ידע אודות מצב נפשי חריג של החייל בסביבה הצבאית – בני המשפחה הקרובים דווקא כן מודעים לכך, אך אין באמתחתם הכלים והיכולת המספקים לסיוע במצב. הלקונה הקיימת היום היא, כי כאשר בני משפחתו של החייל הנמצא במצוקה נפשית פונים לגורמי הצבא כדי להתריע על מצבו ולעדכן כי הוא זקוק לעזרה וטיפול, והכול תוך כדי שירותו הצבאי, הצבא לא מחויב לטפל או להתייחס לפניית בני המשפחה. במהלך מלחמת חרבות ברזל היו פניות מתועדות של קרובי משפחה לגורמי הצבא ומשרד הביטחון, המתריעים על מצוקה נפשית של חיילים, ובשל התעלמותה של המערכת מפניות אלה בטענה שהחייל חייב לפנות בעצמו, המצב החמיר עד מקרי אובדנות של אותם חיילים. מקרים אלו הם אולי היתן למנוע אם היה ניתן הטיפול המתאים בזמן.

לכן, מוצע להסדיר בחוק את האפשרות של בן משפחה לפנות למפקדו הישיר של החייל או לקצין פניות הציבור של צה"ל, לדווח לו על כך שחייל נמצא במצוקה נפשית – ושבמסגרת הצבאית, תהא החובה לתעד את הפנייה ולטפל בה, ולנהוג כאילו הדיווח הגיע מהחייל עצמו. מרגע קבלת הפנייה, על המערכת הצבאית לנהוג ולפעול לפי פקודות המטכ"ל הקיימות ושאר הנהלים הנלווים לה בכל הנוגע לטיפול בחייל הנמצא במצוקה נפשית או אובדנית.

באמצעות כלי חקיקתי זה, אשר אינו דורש כל הוצאה תקציבית או הכשרה מהותית נוספת בסביבה הצבאית, יוכלו המפקדים להיות מודעים הרבה יותר למצבם של חיילים עליהם הם מופקדים, ובפרט, למנוע ניסיונות אובדנות ומקרי קצה דומים. יתרה מכך, פנייה זו של קרובי החייל תסייע לגורמי הצבא למקד את המאמצים להגשת סיוע למי שכבר הראה סימני מצוקה ומשפחתו התריעה על כך באופן ממוקד, במקום לנסות ולאתר את אותם חיילים הנמצאים במצוקה מבין עשרות אלפי המשרתים. הצעת חוק זו מוגשת בעקבות סיפורו הטראגי של רס"ן במילואים אסף דגן ז"ל שעלה בחודשים האחרונים לכותרות – נווט הקרב ששירת את מדינת ישראל 20 שנים בשירות קבע ובמילואים, וביתר שאת בשירות מילואים מסווג ואינטנסיבי במלחמת חרבות ברזל. לאחר שירות ארוך ומאתגר אסף סבל מפוסט-טראומה עקב שירותו הצבאי, עד שלבסוף שלח יד בנפשו ביום 23 באוקטובר 2024. על אף פניות והתרעות רבות של משפחתו לצבא, הגורמים הפיקודיים בצבא ובמשרד הביטחון לא פעלו כדי לטפל בפניות המשפחה ולהעניק לאסף טיפול תוך כדי שירותו המאתגר והאינטנסיבי, בטענה שאסף חייב לפנות בעצמו, עד שמצבו של אסף התדרדר עד למותו הטראגי. מצב זה חשף והדגיש את הלקונה הארגונית המהותית בכל הנוגע לטיפול במצוקות נפשיות של חיילים על רקע השירות הצבאי.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ט"ו בשבט התשפ"ו (02.02.2026)